

TYPE OF ARTICLE: РЕЦЕНЗИРУЕМАЯ СТАТЬЯ

НАЗВА: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНДАВМЕНТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Воробйова Оксана Петрівна

Інститут вищої освіти Національна академія педагогічних наук України, кандидат наук з державного управління, провідний науковий співробітник Відділу політики і врядування у вищій освіті (Україна)

e-mail: oksana.vorobyova@gmail.com

КОРОТКИЙ КОЛОНТИТУЛ: Ендавмент – український досвід.

Поручитель подачі представлення: Корреспондент автор являється гарантом представлення.

Анотація

У статті розкрито основні положення нормативно-правового регулювання функціонування ендавментів у галузі вищої освіти в Україні. Розглянуто та проаналізовано діяльність перших в Україні ендавментів, які створені Інститутом міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Університет банківської справи Національного банку України, Києво-Могилянської Академії, Українського католицького університету. Окреслено проблеми та перспективи створення ендавменту у вищих навчальних закладах України.

НАЗВАНИЕ: Особенности впровадження ендавмента у вищих навчальних закладах: український досвід.

РЕЗЮМЕ

У статті розкрито основні положення нормативно-правового регулювання функціонування ендавментів у галузі вищої освіти в Україні, які визначені у Податковому Кодексі України, Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та Законі України «Про вищу освіту». Розглянуто та проаналізовано діяльність перших в Україні ендавментів, які створені Інститутом міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Університет банківської справи Національного банку України, а також благодійні фонди Києво-Могилянської Академії, Українського католицького університету. Проведене дослідження довело, що в Україні значно розширилась фінансова автономія навчальних закладів з прийняттям Закону України «Про вищу освіту» надано можливість провадити фінансово-господарську діяльність в Україні та за кордоном; засновувати сталий фонд (ендавмент), відкривати поточні та депозитні рахунки у національній та іноземній валютах відповідно до законодавства, брати участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур і утворених за участю закладів вищої освіти малих підприємств, що розробляють і впроваджують інноваційну продукцію, шляхом внесення до них нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Проте для удосконалення та розвитку альтернативного позабюджетного фінансування закладів вищої освіти в Україні потрібно на законодавчому рівні здійснити урегулювання механізму створення та функціонування ендавментів. Прийняття Закону України «Про порядок формування та використання ендавменту у некомерційних організаціях», надасть можливість усім закладам діяти в одному правовому полі – коли будуть чітко виписані та регламентовані процедури формування та використання коштів, права та обов'язки сторін, механізми контролю за діяльністю.

Ключевые слова: вища освіта, заклад вищої освіти, ендавмент, благодійний фонд, фінансування, фінансові ресурси.

НАЗВАНИЕ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНДАВМЕНТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

ВСТУП

В Україні ендавмент у вищих навчальних закладах не має єдиної повної нормативно-правової бази. Так, у Податковому Кодексі України ст. 170.7.5. зазначено, що ендавмент - сума коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту. При цьому такий набувач не має права витратити або відчужувати основну суму такого ендавменту без згоди благодійника [6].

Ст. 9 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає призначення процентів та дивідендів від управління благодійними ендавментами:

- надання благодійної допомоги бенефіціарам, визначеним благодійниками або уповноваженими ними особами;
- виконання благодійних програм;
- спільної благодійної діяльності [2].

Там же зазначено, що зміни цілей, порядку та строків використання благодійного ендавменту можливі лише на підставі згоди благодійника або його правонаступників, а також за рішенням суду, якщо благодійний ендавмент створено на підставі заповіту.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 №1556-VII-2 сталий фонд (ендавмент) закладу вищої освіти - сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються закладом вищої освіти з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою. Також у ст. 70 цього закону зазначено, що “засновувати сталий фонд (ендавмент) закладу вищої освіти та розпоряджатися доходами від його використання відповідно до умов функціонування сталого фонду, а також отримувати майно, кошти і матеріальні цінності, зокрема будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, у тому числі як благодійну допомогу” [3].

Слід зазначити, що українське законодавство щодо регламентування ендавменту розрізнене, та потребує унормування – чіткого законодавчо закріпленої процедури формування, використання та звітності.

Сьогодні в Україні ендавмент тільки розвивається, але є певні заклади вищої освіти, що опановують ці нові механізми альтернативного джерела фінансування діяльності.

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка створили благодійну організацію “Фонд розвитку Інституту міжнародних відносин” у 2013 році. Метою фонду є забезпечення фінансової стабільності Інституту, успішної реалізації його освітніх та наукових програм і проектів, розвиток інфраструктури та незалежність від економічних і суспільних коливань.

Правління фонду під контролем наглядової ради передає зібрані кошти до спеціально створеного закритого пайового інвестиційного фонду. Активами розпоряджається компанія з управління активами – Dragon Capital, інвестуючи кошти в класичні фінансові інструменти: банківські депозити, акції, облігації та нерухомість. Dragon Capital регулярно звітує перед Правлінням Фонду про процес і результати роботи капіталу. Важливо, що сам капітал фонду залишається недоторканим, що забезпечує його постійне збільшення і можливість працювати упродовж багатьох років. Відсотки ж, отримані завдяки роботі цільового капіталу, дозволяють фінансувати поточні проекти Інституту.

Відповідно статуту фонду, засоби, отримані завдяки роботі фонду, забезпечують реалізацію добродійності у сфері освіти, в інтересах розвитку культурно-просвітницької діяльності в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, підвищення рівня добробуту вчених, викладачів, наукових співробітників, аспірантів, студентів Інституту; сприяння реалізації в Інституті науково-освітніх програм; надання допомоги талановитій і творчій молоді у зв'язку з діяльністю Інституту; надання допомоги в розвитку видавничої справи, засобів масової інформації, інформаційної інфраструктури Інституту; надання будь-якої іншої допомоги і сприяння діяльності Інституту, які не суперечитимуть вимогам законодавства.

Ендавмент-фонд Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка заохочує випускників інституту, викладачів, студентів, бізнес структури приєднуватись до благодійників даного ендавменту. Залежно від розміру внеску, благодійник отримує різноманітні бонуси від фонду: згадка в загальному списку благодійників на сайті фонду, пам'ятні сувеніри, іменну дошку, безкоштовне місце на парковці, відкриття іменної аудиторії, право висадки дерева на Алеї Слави Інституту Міжнародних відносин тощо.

Наступним завданням успішної роботи ендавмент-фонду розвитку Інституту міжнародних відносин визначено формування відповідної інфраструктури, яка зможе забезпечити ефективні комунікації з випускниками, системну взаємодію з бізнес- структурами та благодійними фондами (у тому числі завдяки наявності в них випускників Інституту), працедавцями та однопумцями, усіма тими, хто піклується і може сприяти повноцінному і всебічному розвитку закладу [4].

Університет банківської справи Національного банку України у 2014 році створили Громадську організацію «Фонд розвитку банківської освіти та науки».

Мета – залучати приватні інвестиції задля розвитку та модернізації української фінансової вищої освіти, підтримувати перспективних студентів, надавати грантове фінансування наукових досліджень та

інвестиційних проєктів. Цільовий благодійний внесок у Фонд розвитку банківської освіти та науки буде використаний для підтримки обдарованої молоді Університету банківської справи [5].

До керівних органів «Фонду розвитку банківської освіти та науки» належать:

- загальні збори членів (вищий колегіальний орган, до складу якого входить кожен учасник);
- виконавча дирекція (постійно діючий керівний орган, який обирається Загальними зборами);
- наглядова рада (консультативний і контрольний орган, незалежний від Фонду, який обирається із авторитетних представників суспільства та ділового середовища) [5].

Цільовий благодійний внесок у Фонд розвитку банківської освіти та науки буде використаний для підтримки обдарованої молоді Університету банківської справи. Ці кошти будуть спрямовані на виплату стипендії студентам, котрі найкраще зарекомендували себе в навчанні, науковій роботі та громадському житті навчального закладу: «Найкращий спортсмен», «Найкращий співак», «Найкращий колектив танцю». Вони будуть виділені у формі стипендії, названої вашим іменем (за вашим бажанням), а також у зазначеній вами сфері діяльності.

Кожен благодійник може долучитись до розвитку освітнього потенціалу економічної освіти та науки і в частині оновлення матеріально-технічної бази Університету. Така допомога дає можливість ознайомити молодь з особистостями та установами, що підтримують освіту. Наприклад, навчальні аудиторії оснащені новітньою технікою, будуть названі на честь меценатів. За бажанням благодійника рекламна інформація про діяльність його бізнесу чи установи може бути розміщена на Інтернет-ресурсах Університету банківської справи, імена найбільших благодійників будуть викарбувані на спеціальній «меморіальній дошці». Також можна надавати поворотну фінансову допомогу за укладеним із фондом договором [5].

Також поширеним в Україні є використання фандрайзингу – це система сукупних форм збору коштів. Фандрайзинг (англ. Fundraising) визначається як система сукупних форм збору додаткових фінансів спрямована на реалізацію соціально значущих проєктів (програм). І включає в себе і акумуляцію фінансових засобів, і й пошук інших наукових, маркетингових ресурсів.

Міжнародний Благодійний Фонд "Відродження Києво-Могилянської Академії" заснований у 1995 році і, відповідно до Закону України про благодійні організації, перереєстрований Міністерством юстиції 11 січня 1999 року. Метою діяльності є сприяння створенню культурно-освітньої та матеріально-технічної бази університету, а також здійснення заходів щодо подальшого його розвитку у статусі Національного [5]. Повсякденна діяльність МБФВ КМА спрямована на вивчення основних потреб НаУКМА, надання благодійної допомоги на здійснення проєктів, розроблених та поданих структурними підрозділами НаУКМА. Також засновні Іменні благодійні фонди – засновані благодійниками постійні фонди (ендаументи) для надання благодійної допомоги професорсько-викладацькому складу та студентам НаУКМА для підтримки та заохочення їхньої наукової, професійної і громадської активності та соціальної підтримки. Фонд веде пошук коштів, і з 1997 року введено систему матеріального заохочення волонтерів, які допомагають їх залучати. Протягом останніх років Фондом було підтримано кілька сотень проєктів, спрямованих на виконання ремонтно-реставраційних робіт, зміцнення матеріально-технічної бази, видання книжок, журналів, збірників наукових праць, комплектування бібліотечних фондів, проведення наукових конференцій та культурно-мистецьких заходів Університету. Пріоритетом останніх років є залучення коштів для реставрації (реконструкції) Староакадемічного корпусу НаУКМА [6].

Кампанія Розвитку Українського католицького університету це, в першу чергу, сукупність фандрайзингових та інформаційних заходів, за допомогою яких збираються кошти на спеціально визначені цілі - відкриття нових академічних програм; будівництво сучасних навчальних корпусів, колегіуму та бібліотеки (інформаційно-ресурсного центру); закладення сталого фонду для фінансування стипендій талановитим студентам і аспірантам, наукових грантів [7].

Підтримати УКУ можна у різноманітний спосіб: скласти грошову пожертву, заснувати стипендію для студента, внести Університет у свій заповіт, пожертвувати твори мистецтва чи колекції книг, стати волонтером в Університеті.

Університет пропонує жертводавцям заснувати іменні студентські та викладацькі стипендії, з яких створюють:

- професорський фонд – забезпечить постійну наукову діяльність одного з провідних професорів університету;
- фонд молодого викладача – забезпечить постійну наукову діяльність одного молодого викладача чи асистента професора;
- лекторний фонд – створить постійну можливість запрошувати гостей професорів до УКУ;
- дослідницький фонд – дасть змогу реалізувати один із дослідницьких проєктів УКУ;
- фонд для студентських стипендій "плюс" – створить навчальну стипендію, яка щорічно покриватиме рік навчання студента в Університеті та проживання в Колегіумі;

- фонд для студентських стипендій – створить навчальну стипендію, яка щорічно покриватиме рік навчання студента в Університеті;
- книжковий фонд – дасть можливість щорічно поповнювати колекцію університетської бібліотеки кращими науковими виданнями та періодикою [4].

Також є фонди, що фінансують нові академічні програми, та окремі фонди для будівельних проектів.

Позабюджетне фінансування українські заклади вищої освіти зазвичай отримують через благодійні організації, а це зменшує надходження, на відміну від використання ендавмента. Основною головною відмінністю благодійного фонду від ендавменту є незмінність (недоторканість) початкової суми (активів), що внесено до фонду, тобто використовувати можна лише отримані дивіденди. Благодійна організація “Фонд розвитку Інституту міжнародних відносин” заявляє, що капітал фонду залишається недоторканим, ... Відсотки ж, отримані завдяки роботі цільового капіталу, дозволяють фінансувати поточні проекти...» [4]. Громадська організація «Фонд розвитку банківської освіти та науки» звітує про отримані пасивні прибутки фонду, та планування отримання коштів від інвестиційної діяльності [5]. Тому можна зробити висновок, що ці організації юридично мають статус благодійної організації, а фактично мають усі ознаки ендавменту. В Україні значно розширилась фінансова автономія навчальних закладів з прийняттям Закону України «Про вищу освіту», де було надано можливість провадити фінансово-господарську діяльність в Україні та за кордоном; засновувати сталий фонд (ендавмент), відкривати поточні та депозитні рахунки у національній та іноземній валюті відповідно до законодавства; брати участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур і утворених за участю закладів вищої освіти малих підприємств, що розробляють і впроваджують інноваційну продукцію, шляхом внесення до них нематеріальних активів (майнових прав на об’єкти права інтелектуальної власності [3]. Адже створення такого ефективного фінансового інструменту як ендаменти - це потужний системний кроком до розвитку сучасної освітньої установи, адже це є прозора й ефективна форма фінансування, що дозволяє будувати міцний фінансовий фундамент і створювати довгострокову стратегію розвитку освітньої галузі загалом. Та формування такої стратегії політики як інвестування в освіту - вимагає певних змін з використанням системного підходу.

ВИСНОВОК

Отже, проведене дослідження довело, що для удосконалення та розвитку альтернативного позабюджетного фінансування закладів вищої освіти в Україні потрібно на законодавчому рівні здійснити урегулювання механізму створення та функціонування ендавментів. Прийняття Закону України «Про порядок формування та використання ендавменту у некомерційних організаціях», надасть можливість усім закладам діяти в одному правовому полі – коли будуть чітко виписані та регламентовані процедури формування та використання коштів, права та обов’язки сторін, механізми контролю за діяльністю.

ПОСИЛАННЯ

1. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Фонд розвитку Інституту міжнародних відносин [Електронний ресурс] / офіційний сайт. – Режим доступу: <http://iirfund.org/about/faq/>
5. Громадська організація «Фонд розвитку банківської освіти та науки» Університету банківської справи / офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ubs.edu.ua/ua/fond-rozvitku-universitetu>
6. Міжнародний Благодійний Фонд "Відродження Києво-Могилянської Академії" [Електронний ресурс] / офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.fund.ukma.kiev.ua>
7. Кампанія Розвитку Українського католицького університету / офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://supporting.ucu.edu.ua/about/>